RATOWNICY ZIEMI 2.0

ekoedukacja z Targówka w świat

RATOWNICY ZIEMI – ekoedukacja z Targówka w świat 2.0

Drugie życie książki – EKO miniporadnik 2.0

Egzemplarz bezpłatny udostępniony na zasadach wolnej licencji CC BY-SA

Projekt realizowany w ramach 3. Funduszu Edukacji Ekologicznej we współpracy ze Staromiejskim Domem Kultury, Biurem Ochrony Powietrza i Polityki Klimatycznej Urzędu m.st. Warszawy.

Słowo wstępne

Drodzy Czytelnicy,

z wielką radością oddajemy w Państwa ręce e-book „Drugie życie książki – EKO miniporadnik 2.0", który podsumowuje kolejną edycję projektu „Ratownicy Ziemi – ekoedukacja z Targówka w świat". Powstał on z myślą o naszej planecie – o tym, by zadbać o nią dla naszych dzieci i kolejnych pokoleń, którym chcemy przekazać świat piękny, zdrowy i pełen możliwości.

Jesteśmy odpowiedzialni za wszelkie dobra, z których korzystamy na co dzień: za wodę, powietrze, lasy i energię, a także za przedmioty, które nas otaczają. W dobie tak dużej świadomości i dynamicznego rozwoju cywilizacyjnego jeszcze bardziej powinniśmy troszczyć się o ten świat – mądrze, uważnie i z szacunkiem dla przyrody.

Biblioteka ma w tym szczególną misję: chcemy pokazać, że nasza odpowiedzialność obejmuje także los książek. Książka, która wydaje się już niepotrzebna, może rozpocząć nowe życie: stać się różanym drzewkiem, jesiennym jeżem, łapaczem snów czy książkową karuzelą. Te proste, twórcze działania dowodzą, że każdy z nas – w każdym wieku – może mieć swój udział w ochronie środowiska. Wierzymy, że małe, codzienne wybory składają się na wielką zmianę.

Serdecznie dziękuję wszystkim, którzy współtworzyli projekt: prowadzącym warsztaty, partnerom, nauczycielom i bibliotekarzom, a przede wszystkim dzieciom i ich rodzinom. Zachęcam do korzystania z zawartych tu pomysłów w domu, w przedszkolu, w szkole i w bibliotece.

Życzę Państwu inspirującej lektury i wielu dobrych, zielonych decyzji. Żyjmy pięknie, żyjmy eko, by Ziemia jeszcze długo była dobrym domem dla nas wszystkich!

Grażyna Strzelczak-Batkowska
Dyrektorka Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy
współautorka projektu „Ratownicy Ziemi – ekoedukacja z Targówka w świat 2.0”

O projekcie

Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy w 2026 roku zrealizowała projekt „Ratownicy Ziemi – ekoedukacja z Targówka w świat 2.0” dzięki dofinansowaniu z Funduszu Edukacji Ekologicznej. Projekt stanowił rozwinięcie działań prowadzonych w ramach zadania „Ratownicy Ziemi – ekoedukacja z Targówka w świat” (2025 rok). Głównym założeniem projektu było utrwalenie i pogłębienie proekologicznych postaw i nawyków mieszkańców, a także poszerzenie wiedzy o nowe formy edukacyjne.

W ramach projektu przeprowadzono 21 wydarzeń:

– 3 warsztaty hydroponiki zrealizowane w Metrotece przez dr Kamilę Myrdek-Rak, realizatorkę programów edukacyjnych w zakresie ekologii i ochrony środowiska, propagatorkę nowych technologii w rolnictwie miejskim,

– 3 prelekcje na temat historii papieru oraz ochrony lasu, drzew i papieru połączone z warsztatami czerpania papieru przeprowadzone przez Małgorzatę Lasocką z *Manufaktury Papieru Czerpanego w Kobyłce* oraz *Galerii „Papierówka” w Warszawie,*

– 3 spacery przyrodnicze po Lesie Bródnowskim z przewodnikiem Sławomirem Kasjaniukiem, instruktorem turystyki kwalifikowanej, członkiem i wolontariuszem Warszawskiej Grupy Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków,

– 6 warsztatów kreatywnych „Drugie życie książki” z Agnieszką Kazałą, graficzką, plastyczką, autorką książek dla dzieci,

– 2 warsztaty szycia maskotek z materiałów „odzyskanych” – działania współrealizowane z pracownikami Ośrodka Pomocy Społecznej Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy,

– 2 warsztaty wykonywania toreb ekologicznych prowadzone przez pracowników Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy,

– 2 spotkania – inauguracyjne i podsumowujące realizację zadania, połączone z przedstawieniami teatralnymi „Śmiecio Eko Baja” oraz „Złota Rybka, czyli jak telefon mąci w głowie” (Teatr & Wydawnictwo „La Lola”) zaprezentowane w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert.

Wydarzenia projektowe skierowane były do różnych grup wiekowych – zarówno uczestników indywidualnych, jak i grup zorganizowanych. W tegorocznej edycji projektu szczególny nacisk położony został na najmłodszą grupę mieszkańców Targówka – przedszkolaków oraz uczniów edukacji wczesnoszkolnej. W działaniach zespołowych brały udział dzieci z Przedszkola Integracyjnego nr 120 oraz uczniowie ze Szkoły Podstawowej nr 42 z Oddziałami Integracyjnymi im. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego.

Powyższym aktywnościom towarzyszyły działania prowadzone przez cały okres realizacji projektu w placówkach bibliotecznych:

– bookcrossing,
– plantcrossing,
– zbiórka zużytych baterii.

E-book „Drugie życie książki – EKO miniporadnik 2.0" został zaplanowany tak, aby dzięki tej publikacji każdy mógł samodzielnie wykonać z książki: skrzynię dobrych myśli, łapacz snów, jesiennego jeża, drzewko różane, księgę dobrych manier, książkową karuzelę. E-book zawiera także wykaz literatury dostępnej w księgozbiorze Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy poświęconej ekologii i ochronie środowiska oraz projektom DIY – powtórnemu wykorzystaniu materiałów i zasobów.

Partnerzy projektu:

Przedszkole Integracyjne nr 120, Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 42 im. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Remondis Electrorecykling sp. z o.o., Architekton Waldemar Rak.

Więcej informacji o projekcie → **TU**

Projekt został zrealizowany w ramach „Funduszu Edukacji Ekologicznej”, wspólnego przedsięwzięcia Biura Ochrony Powietrza i Polityki Klimatycznej oraz Staromiejskiego Domu Kultury.

Działania te wpisują się w cele edukacyjne Zielonej Wizji Warszawy oraz rekomendacje zawarte w dokumencie „Edukacja kulturalna w Warszawie” i zostały sfinansowane ze środków m.st. Warszawy.

Więcej informacji o Zielonej Wizji Warszawy → **TU**

Więcej informacji o edukacji kulturalnej w Warszawie → **TU**

Autorki projektu:

Grażyna Strzelczak-Batkowska – Dyrektorka Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy
Katarzyna Przybysz-Mendyk – Koordynatorka edukacji kulturalnej, starsza specjalistka ds. promocji w Bibliotece Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy

1

2

CzytajMY razem
3

5

11

12

4

6

7

8

9

Mamy to!
10

16

21

15

13

22

23
Zużyte baterie

CzytajMY razem
19

20

25

24

18

BOOKCROSSING

26

14

27

17

28

OPIS ZDJĘĆ:

1. Spotkanie inaugurujące projekt połączone z przedstawieniem teatralnym „Śmiecio Eko Baja” w wykonaniu Teatru & Wydawnictwa „La Lola”. Spotkanie z udziałem uczniów ze Szkoły Podstawowej nr 42 z Oddziałami Integracyjnymi im. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 11 czerwca 2026 roku.
2. Jolanta Mrotek-Grudzińska i Jarek Gmitrzuk – aktorzy z Teatru & Wydawnictwa „La Lola” w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 11 czerwca 2026 roku.
3. Małgorzata Lasocka z *Manufaktury Papieru Czerpanego w Kobyłce* i *Galerii „Papierówka” w Warszawie* podczas prelekcji nt. historii papieru oraz ochrony lasu, drzew i papieru. Wydarzenie z udziałem uczniów ze Szkoły Podstawowej nr 42 z Oddziałami Integracyjnymi im. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 14 września 2026 roku.
   5. Dzieci i nauczyciele z Przedszkola Integracyjnego nr 120 podczas warsztatów czerpania papieru w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 14 września 2026 roku.
4. Uczniowie ze Szkoły Podstawowej nr 42 z Oddziałami Integracyjnymi im. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego podczas warsztatów czerpania papieru w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 14 września 2026 roku.
5. Dzieci i nauczyciele z Przedszkola Integracyjnego nr 120 podczas warsztatów czerpania papieru w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 14 września 2026 roku.
6. Ramka do czerpania papieru. Zatapianie kwiatów w czerpanym papierze – technika zdobienia arkuszy, Warsztaty czerpania papieru w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 14 września 2026 roku.
7. Uczniowie ze Szkoły Podstawowej nr 42 z Oddziałami Integracyjnymi im. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego (SP 42) i Zespół Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Targówek

m.st. Warszawy podczas warsztatów wykonywania toreb ekologicznych z T-shirtów. Festyn Rodzinny przy SP 42 w dniu 12 czerwca 2026 roku.

8. Dr Kamila Myrdek-Rak pokazuje dzieciom z Przedszkola Integracyjnego nr 120 hydroponiczną instalację edukacyjną podczas warsztatów hydroponiki w Metrotece – bibliotece w podziemiach stacji metra Kondratowicza w dniu 16 września 2026 roku.
9. Dr Kamila Myrdek-Rak, realizatorka programów edukacyjnych w zakresie ekologii i ochrony środowiska, propagatorka nowych technologii w rolnictwie miejskim, szczególnie uprawy roślin w systemach hydroponicznych i uczestnicy podczas warsztatów hydroponiki w Metrotece – bibliotece w podziemiach stacji metra Kondratowicza w dniu 17 września 2026 roku.
10. Zespół Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy w momencie otrzymania informacji o dofinansowaniu na realizację projektu „Ratownicy Ziemi – ekoedukacja z Targówka w świat 2.0".
11. Uczestniczka warsztatów podczas czerpania papieru w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 14 września 2026 roku.
12. Sławomir Kasjaniuk, przewodnik kampinoski, instruktor turystyki kwalifikowanej, członek i wolontariusz Warszawskiej Grupy Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków, i uczniowie ze Szkoły Podstawowej nr 42 z Oddziałami Integracyjnymi im. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego podczas spaceru przyrodniczego po Lesie Bródnowskim pt. „Idzie jesień: o bliskich i dalekich podróżach ptaków" w dniu 22 września 2026 roku.
13. Sławomir Kasjaniuk, przewodnik kampinoski, instruktor turystyki kwalifikowanej, członek i wolontariusz Warszawskiej Grupy Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków, i dzieci z Przedszkola Integracyjnego nr 120 podczas spaceru przyrodniczego po Lesie Bródnowskim pt. „Ptaki, ssaki i owady – zwierzęta naszego lasu" w dniu 23 września 2026 roku.

14. Familijny spacer po Lesie Bródnowskim pt. „Gniazda, dziuple, budki – o ptasich mieszkaniach” z przewodnikiem Sławomirem Kasjaniukiem w dniu 19 września 2026 roku.
15. Uczestnicy warsztatów z cyklu „Drugie życie książki” wykonujący „Skrzynię dobrych myśli” w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 23 września 2026 roku.
16. Agnieszka Kazała – autorka, ilustratorka, prowadząca warsztaty „Drugie życie książki” i „Bajkowy łapacz snów z motylami – ozdoba na okno”, w Bibliotece dla Dzieci i Młodzieży nr 65 w dniu 25 września 2026 roku.
17. Agnieszka Kazała – autorka, ilustratorka, prowadząca warsztaty „Drugie życie książki” i „Książkowa karuzela do kącika czytelniczego”, w Bibliotece dla Dzieci i Młodzieży nr 65 w dniu 28 września 2026 roku.
18. „Jesienny jeż – obraz” – praca zespołowa wykonana przez dzieci z Przedszkola Integracyjnego nr 120 pod okiem Agnieszki Kazały podczas warsztatów „Drugie życie książki”, w Bibliotece dla Dzieci i Młodzieży nr 65 w dniu 30 września 2026 roku.
19. Agnieszka Kazała – autorka, ilustratorka, prowadząca warsztaty „Drugie życie książki” z różanym drzewem, wykonanym przez uczestników zajęć „ZatrzymujeMY lato” w Metrotece – bibliotece w podziemiach stacji metra Kondratowicza w dniu 6 października 2026 roku.
20. Warsztaty szycia maskotek z materiałów „odzyskanych” z udziałem dzieci z Przedszkola Integracyjnego nr 120, w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 6 października 2026 roku.
21. Warsztaty wykonywania toreb ekologicznych z T-shirtów z udziałem dzieci z Przedszkola Integracyjnego nr 120, w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 7 października 2026 roku.

22. Agnieszka Radziuk z Ośrodka Pomocy Społecznej Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy, prowadząca warsztaty szycia sówek z materiałów „odzyskanych” dla uczniów ze Szkoły Podstawowej nr 42 z Oddziałami Integracyjnymi im. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 13 października 2026 roku.
23. Zbiórka zużytych baterii w Bibliotece Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy.
24. Bookcrossing w Bibliotece Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy.
25. Plantcrossing prowadzony w Bibliotece Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy.
26. Warsztaty „Drugie życie książki” z udziałem uczniów ze Szkoły Podstawowej nr 42 z Oddziałami Integracyjnymi im. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego. „Księga dobrych manier” wykonywana była w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 8 października 2026 roku.
27. Jolanta Mrotek-Grudzińska i Jarek Gmitrzuk – aktorzy z Teatru & Wydawnictwa „La Lola” i dzieci z Przedszkola Integracyjnego nr 120 w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 4 listopada 2026 roku.
28. Spotkanie podsumowujące realizację projektu połączone z przedstawieniem teatralnym „Złota Rybka, czyli jak telefon mąci w głowie” w wykonaniu Teatru & Wydawnictwa „La Lola” w Czytelni Naukowej nr I im. Janiny Englert w dniu 4 listopada 2026 roku

ZatrzymujeMY lato – drzewko różane

Relacja z zajęć → **TU**

Kilka słów od Autorki pomysłu na warsztat:

Latem na świecie jest pięknie – kwitną przeróżne kwiaty, pełno jest kolorów, które cieszą oczy.

Róże to jedne z najpiękniejszych roślin. Podziwiamy te kwitnące na trawnikach i w ogrodach. Chętnie też wstawiamy je do wazonu.

Jesień zabiera kolory kwiatom, barwi za to drzewa, by niebawem przygotować roślinność do zimowego snu. A nam zostaje szarobury widok za oknem.

Chcąc zatrzymać lato, postanowiliśmy wykonać drzewko różane, które będzie cieszyć oczy w ponure zimowe dni.

Nasza praca

obraz przestrzenny – 3D – ułożony z papierowych róż zrobionych z kół wyciętych z kartek starych niepotrzebnych już książek. My wykorzystaliśmy tzw. szczotki wydawnicze (druk próbny książki).

Materiały:

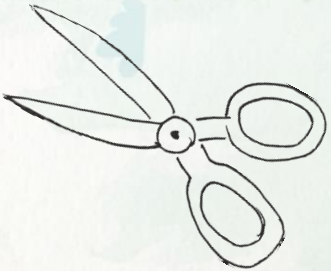
- słoiki lub szklanki albo papierowe kubeczki do kawy do formowania kwiatów,
- nożyczki,
- kleje w sztyfcie,
- ścinki kartek do zgniecenia i sklejenia w dużą kulę lub gotowa kula ze styropianu, do której przykleimy gotowe kwiaty,
- klej na gorąco (by szybko i mocno przytwierdzić kwiaty do podstawy) lub wikol i szpileczki,
- duży słój na wazon lub ceramiczna doniczka,
- ładny sznurek do wykończenia pracy.

Wykonanie:

Za pomocą nakrętki od słoiczka po dżemie odrysowujemy kółka na kartkach pozostałych ze starej książki. Można je narysować również odręcznie, wtedy mają ciekawe nierówne krawędzie.

Wycinamy.

Pamiętajcie, by ścinki nie poszły byle jak do kosza, tylko do pojemnika na papier.

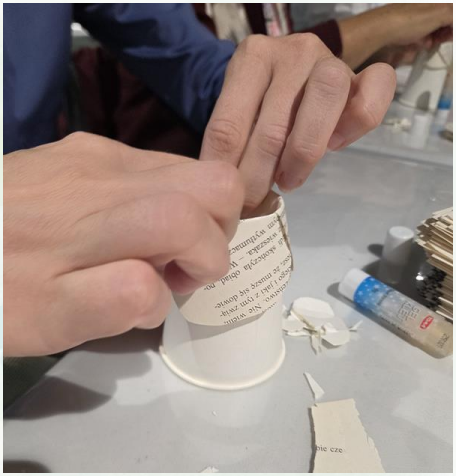
Segregacja to bardzo ważna rzecz!

Dodatkowo każde kółeczko można pokolorować na brzegach kredkami w różnych kolorach lub farbką.

My postawiliśmy na barwę kartek.

Gdy mamy już mnóstwo kółek, bierzemy naczynie (my mieliśmy kubeczki) i układamy na jego brzegu kółka – pierwsze kładziemy luzem i zaginamy w głąb naczynia.

Każde następne nakładamy po posmarowaniu poprzedniego klejem – może być ten w sztyfcie, w końcu jest do papieru. ;)

Ważne: Pierwsze warstwy układamy bardziej w stronę środka szklanki, następne oddalamy na zewnątrz.

Ostatnie, ciut większe kółko można nakleić na całość tyłu róży, by wzmocnić konstrukcję.

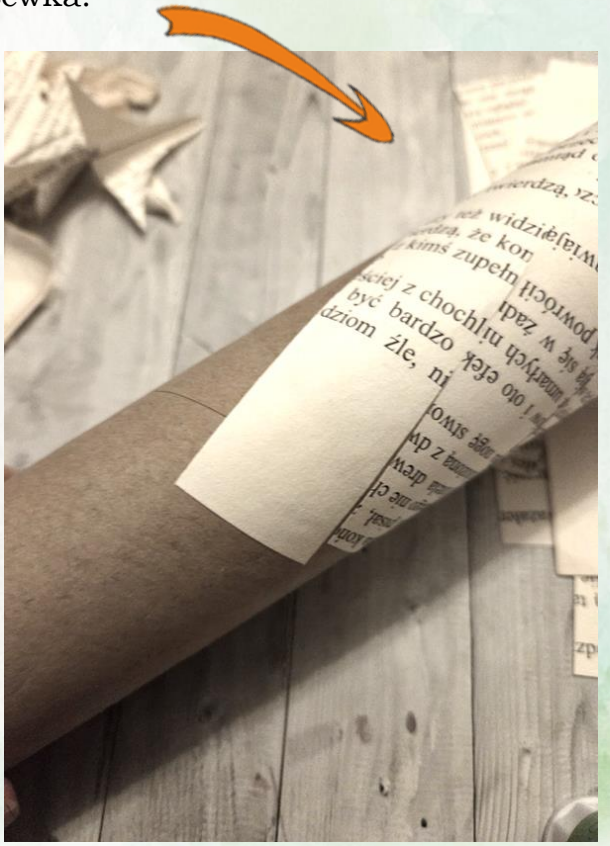

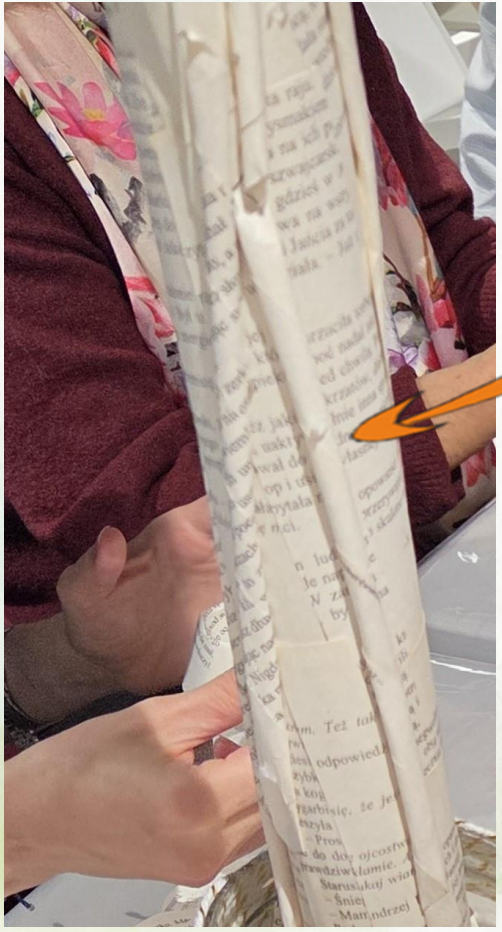
Następnie delikatnie zdejmujemy nasz kwiat, odwracamy i zostawiamy do wyschnięcia.

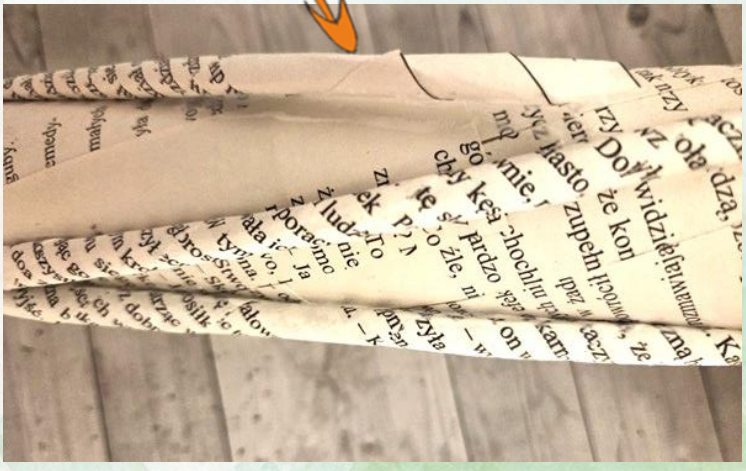
Papierową rurkę po stretchu bądź ręczniku kuchennym oklejamy karteczkami wydartymi lub wyciętymi z niepotrzebnej książki tak, by powstał pień drzewka.

Dodatkowo paski kartek zwijamy w rurki,
po czym przyklejamy je do pnia,
by podkreślić, że róża to jednak krzew
i ma przeważnie więcej niż jedną łodyżkę.

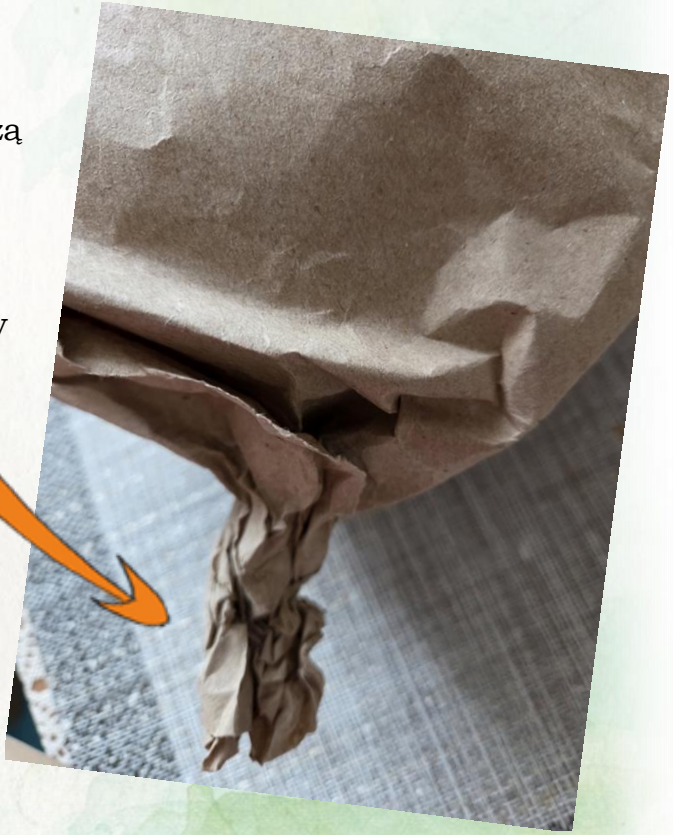

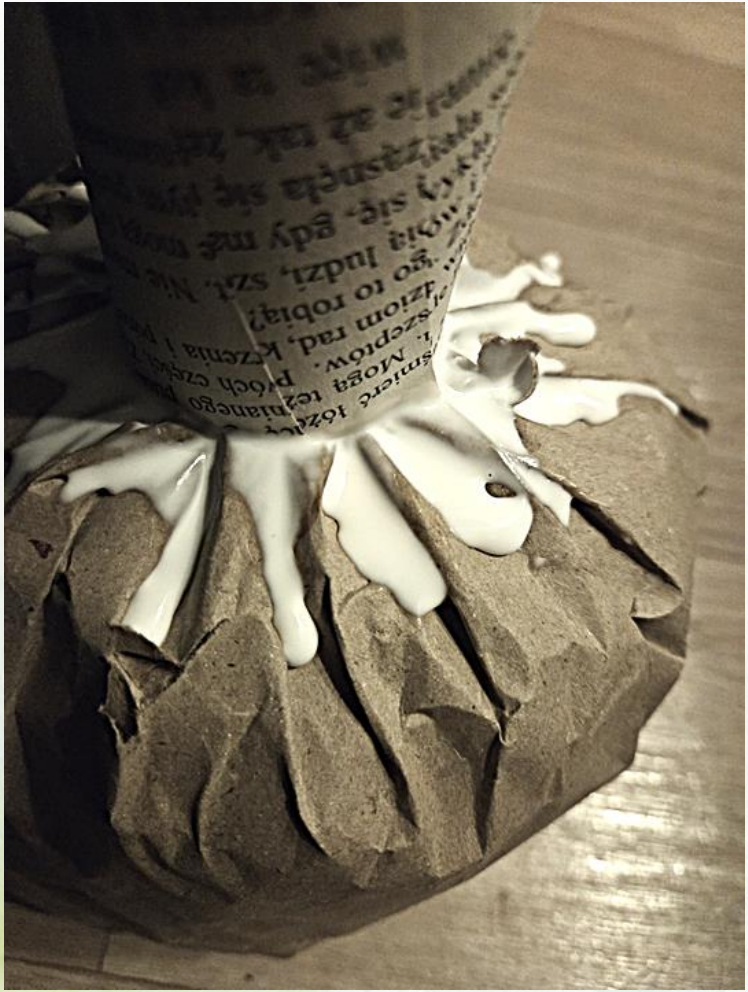
Osobno ze wszystkich zgniecionych mocno ścinków, kleju i szarego papieru

szykujemy dużą papierową kulę z ogonkiem.

Ten umieścimy wewnątrz naszego pnia, by drzewko było stabilne.

Kulę mocujemy
za pomocą
kleju i sznurka
do przygotowanego pnia.

Warto odwrócić pracę
i dodatkowo wzmocnić klejem.

Duży słój oklejamy sznurkiem.

Możemy wyczarować na nim ozdobne wzory.

Na dno słoja wlewamy trochę kleju i wstawiamy do niego nasze drzewko. Czekamy, aż wyschnie. Wszystkimi ścinkami pozostałymi po pracy twórczej wypełniamy wnętrze słoja i ubijamy za pomocą czegoś długiego i niezbyt grubego. Może to być drewniana łyżka. My mieliśmy drewniany kołek. Teraz drzewko będzie stabilne.

Tył gotowych róż pokrywamy klejem i przykładamy do kuli, jedna przy drugiej, tak, aby powstał bukiet. Możemy użyć do tego celu kleju na gorąco, a jeśli nie mamy takiego, to zwykłego w sztyfcie lub wikolu. Warto jednak przyszpilić każdą różę. Szpilki pomogą w utrzymaniu ich na kuli do momentu, aż klej całkiem wyschnie i zwiąże konstrukcję.

Ciekawostka:

Nasze różane drzewko zostało w nietuzinkowej przestrzeni Metroteki i podobno jest podziwiane przez czytelników.

A my mieliśmy mnóstwo radości! ☺

Ciekawostka 2:

Być może mogłabym narysować to sama, ale korzystając z rozwoju techniki, posłużyłam się sztuczną inteligencją, by na podstawie zdjęcia z najmłodszymi i najaktywniejszymi uczestnikami warsztatu wygenerować komiks oddający atmosferę panującą tego wieczoru w Metrotece.

Myślę, że się udało! ;)

Bo w tym miejscu jest naprawdę magicznie, a opowieści szepczą ze wszystkich półek!

Jesienny jeż

Relacja z zajęć → **TU**

Kilka słów od Autorki pomysłu na warsztat:

W Parku im. Stefana Wiecheckiego „Wiecha” na warszawskim Targówku można natknąć się na tabliczkę z napisem: „W tym parku mieszkają **jeże**”. Może jeże przychodzą i do Waszego ogródka? Czy zastanawialiście się, gdzie podziewają się zimą? My dowiedzieliśmy się kilku ciekawostek.

Jesienią, czyli od września do listopada, jeże intensywnie **żerują**, aby zgromadzić odpowiednią warstwę tłuszczu. Masa ciała zdrowego jeża może dochodzić nawet do kilograma. Na swój **dom** jeż wybiera zaciszne miejsce – pod gałęziami, zwalonymi konarami lub w jamach w ziemi. Wyścieła je potem liśćmi, trawą, mchem – wszystko musi być suchutkie, by mu było ciepło.

Gdy temperatura spada poniżej 10–15 stopni Celsjusza, jeż zapada w **hibernację** i śpi do wiosny – do marca lub kwietnia.

Chcąc pomóc jeżom w przetrwaniu zimy, można im przygotować legowisko w naszym ogrodzie, np. z kartonu wyłożonego suchymi liśćmi i obłożonego gałązkami oraz skoszoną trawą, lub po prostu zostawić zgrabione w jedno miejsce liście, trawę i gałązki. Być może jeż, poszukując legowiska na zimę, znajdzie je i właśnie tu zamieszka.

Nasza praca

obraz z jesiennym parkiem, w którym jeż
szykuje się do zimowego snu

Materiały:

- szary papier,
- liście klonu i innych drzew, by przyjrzeć się, jak wyglądają i je narysować na książkowych kartkach,
- kredki do pokolorowania kartek,
- klej,
- nożyczki do wycięcia listków,
- sznurek i resztki kolorowych nici lub włóczki (czerwona i czarna lub brązowa),
- karton z pudła po jakimś sprzęcie,
- szydełko,
- kartki z książek niezdatnych do użytku.

Wykonanie:

Na kartonie z pudełka, np. po jakimś sprzęcie rysujemy jeża, po czym go wycinamy.

Żeby jeż był ładniutki, ozdabiamy mu mordkę kolorowym sznurkiem i doklejamy oczko. Nasze jeże dostały oczka ze starych zapasów koralików.

Nosek owijamy ciemną włóczką, a uśmiech robimy z czerwonej nici.

Ciemną włóczką owijamy też łapki jeża. Z użyciem kleju oczywiście.

Teraz trzeba przyszykować igły dla jeża. Drzemy kartkę na małe kwadraty. Każdy z nich składamy następnie, zawijając dwa razy tak, aby powstał kolec.

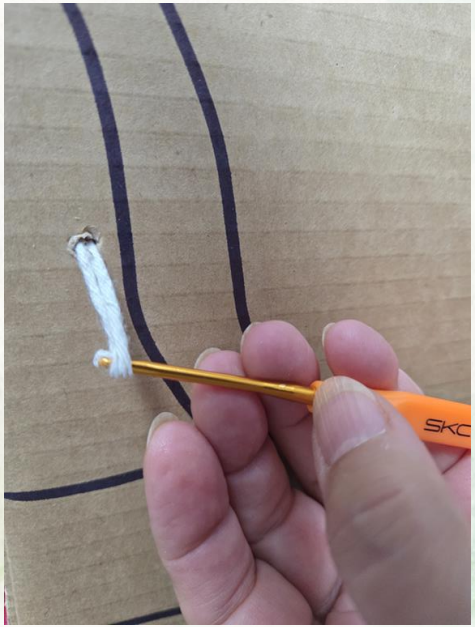
Gdy już mamy dużo igieł, naklejamy je na jeża w ten sposób, by nachodziły na siebie. Muszą zakryć cały kartonik.

Przy tym jeżu pracowało wiele rąk! ☺

Teraz karton.
Rysujemy na nim drzewo, pod którym jeż będzie miał swój dom. Niebieską kredką dorysowujemy odrobinę nieba wokół niego. Żeby obraz z jeżem można było powiesić, robimy w kartonie dwa niewielkie otwory i przeciągamy przez nie sznurek (np. szydełkiem). Każdy koniec sznurka zakańczamy supełkiem, który ukryjemy potem pod liśćmi.

Z tyłu kartonu sznurek zabezpieczamy wikolem, by się nie przesuwał.

Karton podklejamy szarym papierem, żeby nikt nie mógł się domyślić, skąd wzięliśmy takie duże podobrazie.

Zawinięte i przyklejone na przodzie brzegi mogą stanowić ramę obrazu.

Następnym krokiem jest usypanie jeżowi domku z liści. Ale gdzie są liście?

Trzeba je narysować. Do tego pomocne będą zebrane w parku prawdziwe listki. Można się przyjrzeć ich ciekawym kształtom i przekopiować je lub po prostu odrysować. My rysowaliśmy liście samodzielnie na pokolorowanych wcześniej na różne jesienne kolory kartkach z naszej książkowej tzw. szczotki wydawniczej (druk próbny książki).

Wycięcie stosu liści też zajmuje trochę czasu, ale ćwiczy sprawność dłoni.

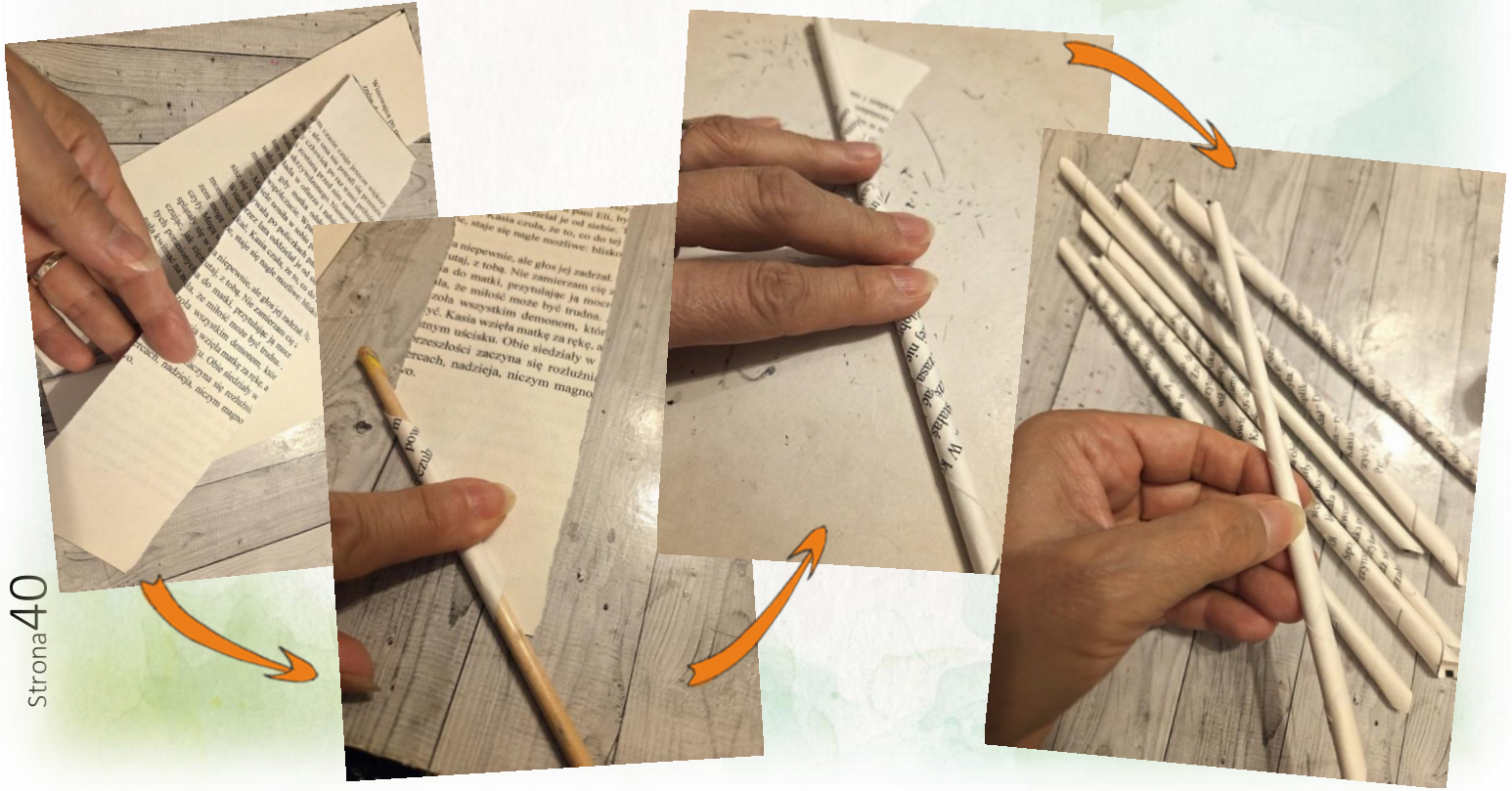
Gdy już mamy odpowiednią ilość kolorowych liści, przystępujemy do zbudowania jeżykowi ciepłego lokum. Przyklejamy liście dookoła wejścia do jeżowej norki oraz trochę na koronę drzewa. Przecież nie wszystkie musiały jeszcze spaść.

My, żeby podkreślić wypukłość pnia i gałęzi naszego drzewa, z pasków papieru zrobiliśmy jeszcze rurki na korę i gałęzie.

Paski papieru posmarowane klejem rolujemy przy pomocy cienkiego trzonka pędzelka.

I, proszę, legowisko gotowe!

Na koniec naklejamy
naszego jeża
na obraz, tuż przy
norce
pod kołderką
z kolorowych
liści.

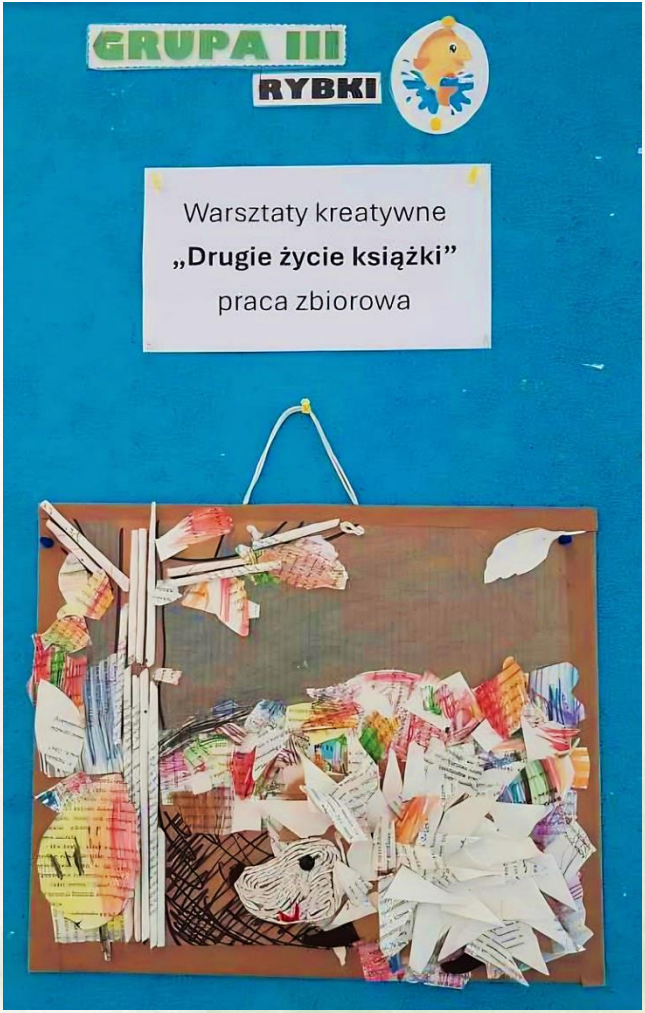

Na obraz z jesiennym jeżem można nałożyć dodatkową ramkę (*passe-partout*) z kolorowego kartonu lub sznurka. To już zależy od wyobraźni.

Ciekawostka: Jeden z naszych jeży zamieszkał w bibliotece, drugi zaś w przedszkolu i czuje się tam świetnie.

Zdjęcie w przestrzeni przedszkolnej
Marzena Kamola,
Przedszkole Integracyjne nr 120,
grupa „Rybki”

Jesienny jeż
(wiersz Agnieszki Kazały napisany na zachętę do pracy twórczej)

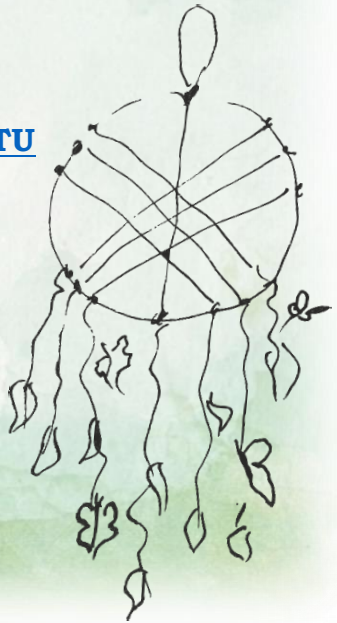
Co ja mam robić? Idzie zima!
Bez domu w zimę nie przetrzymam!
Nadchodzą chłody, mrozy i głód…
Zima dla jeża to wielki trud.
Dom znaleźć trzeba – wygodny miły,
By w jego zaciszu nie bać się zimy.
By przespać zimę z pogodną miną,
Dom jest potrzebny, choć bez komina.
Najeść się trzeba przed zimą też!
Wie o tym dobrze każdy jeż.
Tłuszczyk pod futrem to ważna sprawa,
By go zgromadzić, to nie zabawa.
Krząta się jeżyk po twoim ogródku?
Możesz dla niego zbudować budkę.
Lub pozostawić zgrabione liście
I trochę karmy, kociej oczywiście.

Bajkowy łapacz snów z motylami – ozdoba na okno

Relacja z zajęć → **TU**

Kilka słów od Autorki pomysłu na warsztat:

Łapacz snów to ciekawa ozdoba, która wywodzi się z wierzeń niektórych plemion Indian zamieszkujących teren Ameryki Północnej. Zawieszony nad łóżkiem miał przepuszczać tylko dobre sny, a zatrzymywać koszmary, by śpiący dobrze się wyspał.

Czy spełnia swą funkcję? Człowiek w XXI wieku raczej nie wierzy w takie czary, bo wie, że sny tworzą się w głowie i nie przechodzą przez łapacz. Nasz mózg podczas snu przetwarza informacje z całego dnia – reguluje emocje i porządkuje to, czego doświadczyliśmy. Dlatego też im więcej pozytywnych rzeczy nam się przytrafi za dnia, tym spokojniejszy będzie sen. Skumulowane trudne emocje mogą przetworzyć się w koszmary.

Czy więc łapacz jest nam potrzebny?

Na pewno pięknie wygląda w oknie lub na ścianie. Może też pomóc uspokoić emocje, gdy sobie na niego popatrzymy i przed snem pomyślimy o czymś miłym.

Do przedszkolnego kącika wypoczynku i czytania nadaje się wspaniale – zwłaszcza gdy wykonany jest samodzielnie i do tego wspólnymi siłami przez całą grupę.

Nasza praca

ozdoba na okno

Materiały:

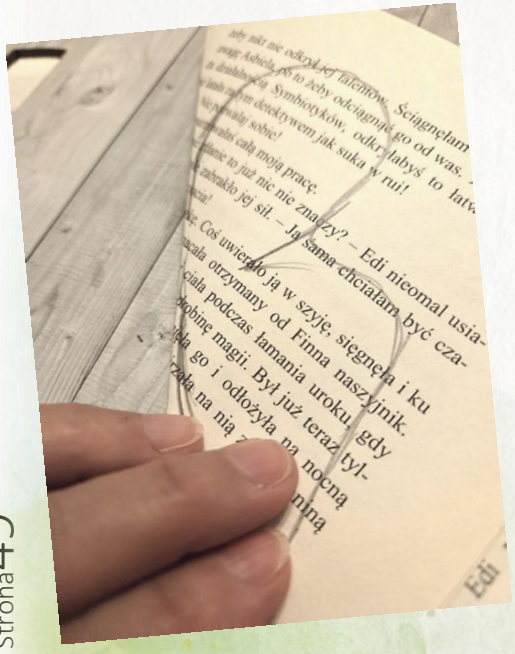
- kółko do łapacza – drewniane lub metalowe albo wycięte z grubej tektury,
- ozdobny sznurek do owinięcia kółka i zrobienia ozdobnych splotów,
- kartki z nieużywanych książek do wycięcia motyli różnej wielkości,
- kredki do pokolorowania motyli,
- kleje,
- postać z bajki do wklejenia w środek łapacza. My użyliśmy postaci z bajek Agnieszki Kazały, prowadzącej zajęcia, a były to: Czarownica Magda i Nietoperz Leon.

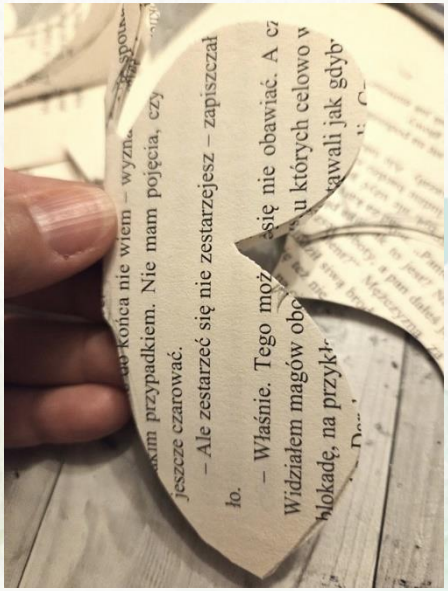

Wykonanie:

Na początek z książkowych kartek wycinamy różnej wielkości motyle, kwiatki oraz pióra.

Żeby wyciąć motylka, składamy kartkę na pół i rysujemy na niej kształt fragmentu brzuszka i jedno skrzydło. Tak wyrysowany motyw wycinamy.

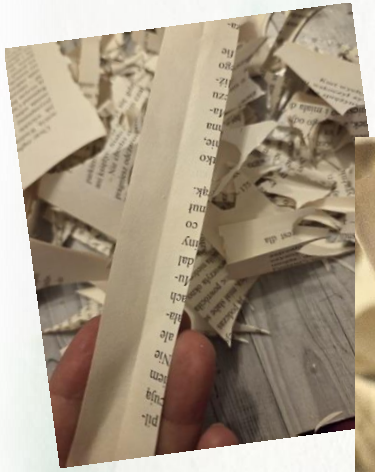

Piórka rysujemy na płaskiej kartce i wycinamy.

Żeby wyciąć kwiatki, składamy kartkę na pół, jeszcze raz na pół, a potem do rogu.
I wycinamy kształt płatka. Rozłożona kartka ma tych płatków wiele.

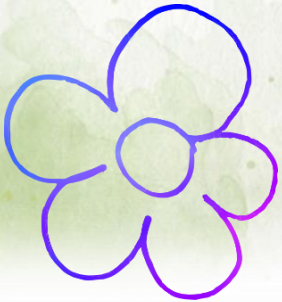
Kilka takich – mniejszych lub większych – naklejonych na siebie utworzy kwiatek, któremu można dorobić jeszcze środek z ponacinanego i zwiniętego paska papieru.

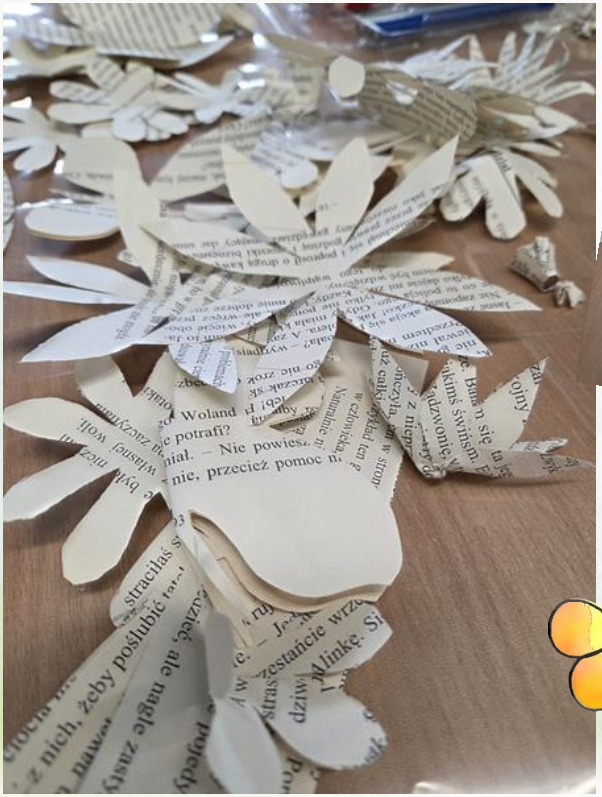

Można też oczywiście narysować kwiatek i go wyciąć.

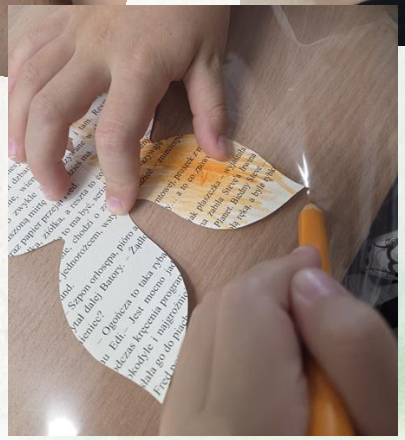

Następnie kolorujemy te wszystkie elementy najpiękniej, jak tylko potrafimy. Najlepiej z obydwu stron, jeśli mają być przyklejone samodzielnie. Jeśli będziemy łączyć ze sobą dwa elementy – kolor może być naniesiony jednostronnie.

Duże kółko okręcamy ładnym sznurkiem.

Z motka odwijamy sznurek i tniemy
na kawałki różnej długości,
ale sporo dłuższe niż średnica kółka.
Pierwszy sznurek mocujemy przez środek koła tak,
by nad kołem została pętelka do powieszenia.
Jeśli się to nie uda lub o tym zapomnimy
– nic straconego –
oczko do powieszenia można dołączyć do całego
łapacza metodą węzełka makramowego.

Następne sznurki montujemy z dwóch stron koła prostym węzełkiem makramowym, po czym przeciągamy je na drugą stronę koła po przekątnej, krzyżując i przeplatając na środku, i mocujemy zwykłym supłem po drugiej stronie. Tu potrzeba było wielu rąk!

Koło gotowe!

I wreszcie przychodzi czas na motyle, kwiaty i piórka. Wszystkie elementy przyklejamy na różnych wysokościach do pustych sznurków poniżej koła. Najlepiej przyklejać wszystko tak, by sznurek znajdował się pomiędzy klejonymi elementami.

Ważne: należy uważać, by nie poplątać sznurków. ;)

Na koniec środek łapacza ozdobiliśmy postaciami z bajek Agnieszki Kazały, czyli: Czarownicą Magdą i Nietoperzem Leonem.

Ciekawostka:

Panie Nauczycielki zabrały łapacz snów do przedszkola, by umocować go w widocznym miejscu. Pod nim będą czytane książki. Łapacz będzie stanowił ozdobę, ale też symbol wspólnej pracy i ratowania książkowych kartek przed wyrzuceniem. Recykling jest wszak lepszy niż utylizacja. Panie obiecały podesłać zdjęcia, by pokazać, że zadanie zostało wykonane. Tak też zrobiły.

Czyż nie prezentuje się pięknie?

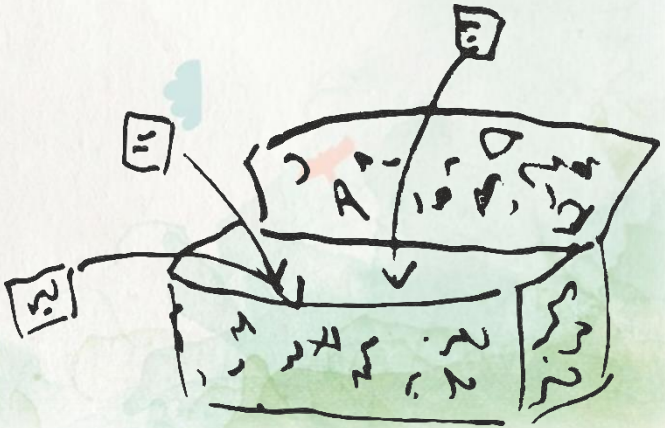

Zdjęcie łapacza z przestrzeni przedszkolnej: Sylwia Gumińska, Przedszkole Integracyjne nr 120, grupa „Motylki”

Skrzynia dobrych myśli

Relacja z zajęć → **TU**

Kilka słów od Autorki pomysłu na warsztat:

Czy ktoś z Was pisze pamiętnik?

Dla każdego autora pisanie jest nie tylko pracą i zabawą, ale czasem również formą odreagowania lub zatrzymania chwil, które go spotkały. Czasem przybiera formę powieści, a niekiedy wspomnień, czyli właśnie pamiętnika. Może w nim zapisywać, co go spotkało, a także swoje przemyślenia na różne tematy.

My postanowiliśmy stworzyć inny rodzaj pamiętnika – skrzynię na skarby myśli. Do niej przez cały rok będzie można wrzucać karteczki zapisane tym, co dobrego nas spotkało. Czy będzie to wspomnienie, że ktoś komuś pomógł w lekcjach? A może to, że ktoś zauważył obok siebie smutną osobę i ją pocieszył albo podziękowania za to, co dobrego spotkało kogoś danego dnia?

O tym zadecydują piszący notatki uczniowie.

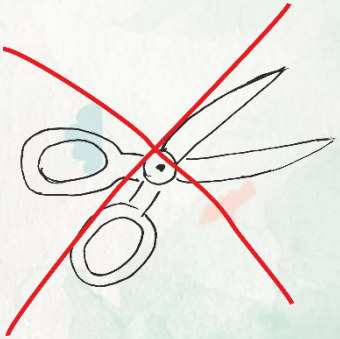
Nasza praca

książka zrobiona z pudełka po butach, oklejona karteczkami z podartych kart książek metodą decoupage, dodatkowo z sentencjami z książek – dzieci będą mogły wpisywać do niej dobre myśli i potem je wspólnie odczytywać.

Materiały:

- klej wikol lub klej do decoupage,
- pędzelki,
- kartki z książek (my użyliśmy tych z druku próbnego),
- pudełko po butach,
- ewentualnie kredki,
- wydrukowane sentencje.

Zauważcie, że nie używamy tu nożyczek! 🙂

Wykonanie:

Na początek rozgrzewka dla paluszków: podarcie książkowych kartek na drobne kawałki. Takie niby zwykłe zajęcie, a odpręża, likwiduje stres i poprawia motorykę rąk.
Kartki można najpierw pokolorować.
My wybraliśmy wersję oszczędną kolorystycznie.

Ciekawostka:

Tak wygląda szczotka wydawnicza, zanim stanie się książką.

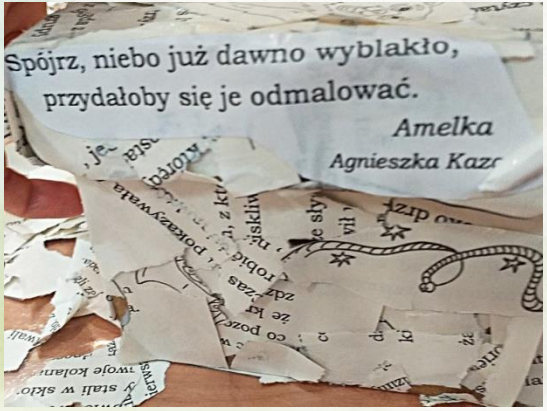
Gdy już mamy cały stos małych elementów, przystępujemy do naklejania ich metodą decoupage na wszystkie ścianki i wieczko pudełka po butach. To najtrudniejszy etap pracy – trzeba sprawić, by pudełko zniknęło pod okleiną jak trawnik pod opadającymi z drzew liśćmi.

Dodatkowo ozdabiamy skrzynię sentencjami z książek lub ilustracjami, które szkoda wyrzucić, skoro już są wydrukowane.

My użyliśmy fragmentów tekstów autorstwa Agnieszki Kazały oraz ilustracji z egzemplarza próbnego książki Małgorzaty Rek pt. „13 krasnali i zaczarowana nić”.

A teraz zadanie!

Do gotowej skrzyneczki trzeba wrzucać spisane na kartkach (samodzielnie lub z rodzicami) dobre myśli, by je potem wspólnie odczytywać.

Zadanie to ma na celu podkreślić, jak ważne są w naszym życiu dobre myśli i dobre słowa.

Ciekawostka:

Przy tych zajęciach zużyliśmy najwięcej kleju ☺

Księga dobrych manier

Relacja z zajęć → **TU**

Kilka słów od Autorki pomysłu na warsztat:

Dobre maniery to zbiór zasad, dzięki którym – gdy je wprowadzamy w relacje z innymi – życie jest przyjemniejsze i nabiera kolorów. Nazywamy je *savoir-vivrem* lub znajomością zasad grzecznościowych.

Główne zasady to:

- szacunek do drugiego człowieka niezależnie od tego, skąd pochodzi i jak wygląda;
- życzliwość i uprzejmość;
- używanie magicznych słów: dziękuję, proszę, przepraszam;
- kultura słowa, czyli nieużywanie zwrotów wulgarnych i obraźliwych;
- dbanie o wygląd, gdy wybieramy się na spotkanie;
- zachowanie stosowne do tego, gdzie jesteśmy: przy stole, w teatrze i w różnych innych miejscach;
- kultura rozmowy – umiejętność słuchania drugiej osoby.

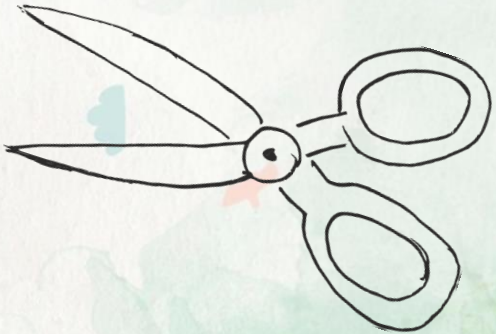
Wspólnie z uczniami zastanowiliśmy się, jakimi dobrymi cechami i manierami możemy określić siebie. Każdy wybrał najważniejszą i wpisał ją na swoim jesiennym książkowym liściu.

Nasza praca

księga dobrych manier stworzona po to, by zapisywać w niej rzeczy ważne, którymi możemy obdarować innych

Materiały:

- kartki z wyczytanej lub zniszczonej książki,
- kolorowy karton A4 do złożenia na pół i zszycia w książkę,
- kredki,
- nożyczki,
- dziurkacz biurowy,
- klej.

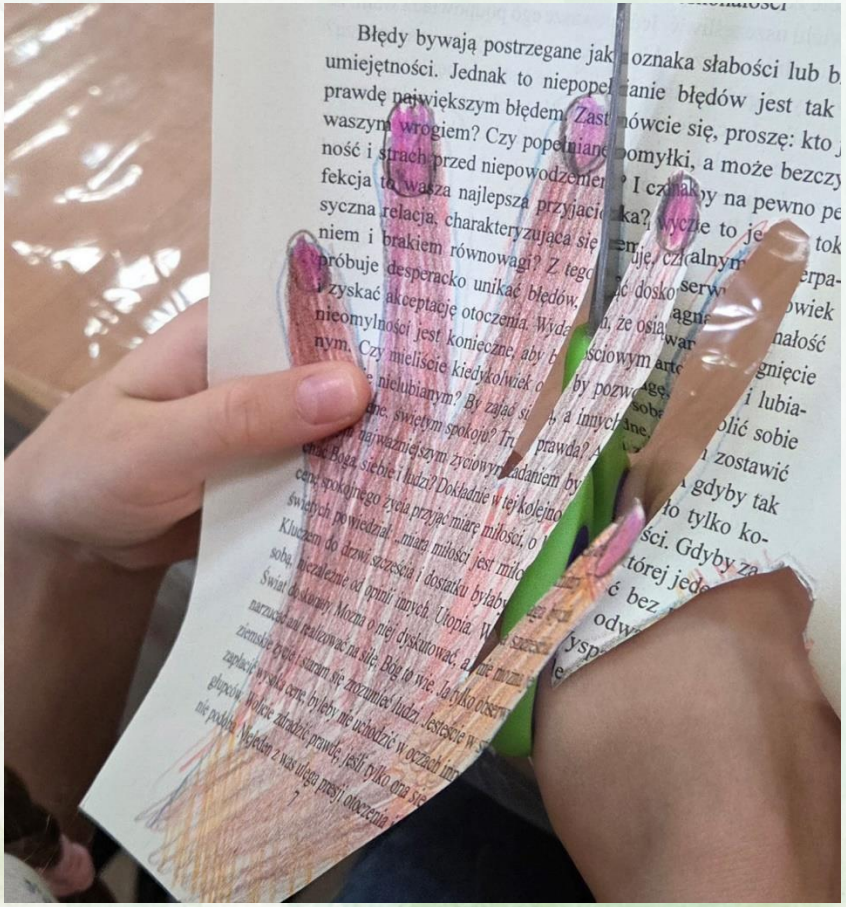
Wykonanie:

Najpierw odrysowujemy swoją dłoń na kartce z książki.

Następnie kolorujemy powstały kształt, by nabrał urody jesiennych liści.

Gdy już ma taką barwę jak trzeba, wycinamy kształt dłoni po obrysie.

Kolorową kartkę składamy na pół. W ten sposób powstają 4 strony przyszłej księgi.

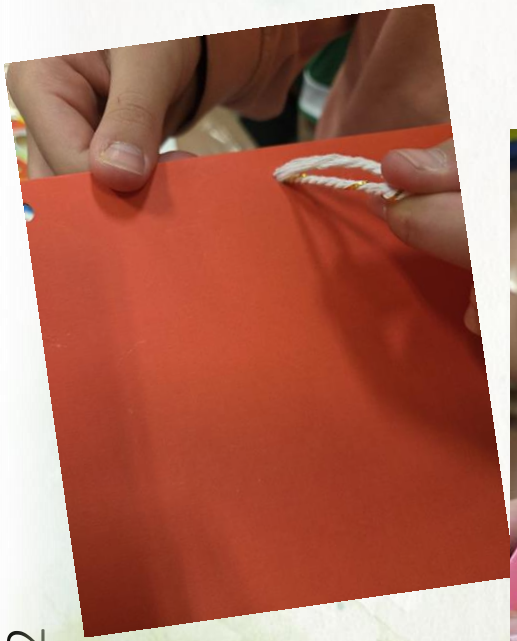
Kolorowe dłonie-listki przyklejamy pojedynczo na każdą stronę złożonych kartek.

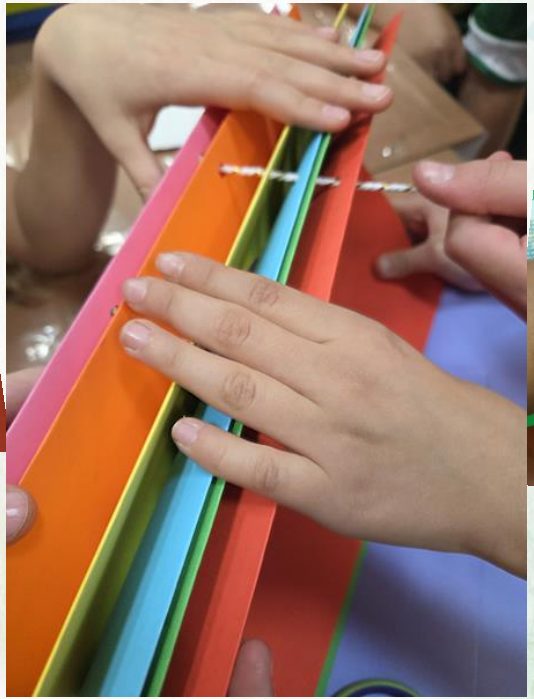
Teraz wybieramy hasło (np. uprzejmość, pomaganie, uśmiech itp.) lub całe zdanie (np. „Lubię pomagać"), które wpisujemy pod ilustracją. Na górze dzieła podpisujemy je swoim imieniem.

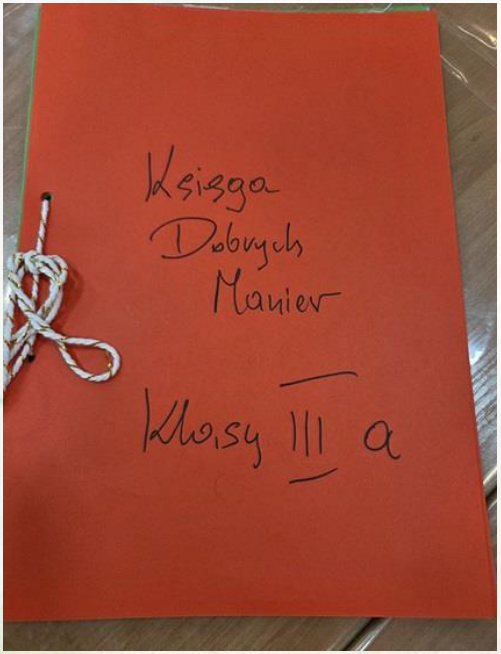
Wszystkie powstałe w ten sposób karty dziurkujemy za pomocą dziurkacza biurowego i zszywamy w formę pamiątkowej księgi w ten sposób, aby czysta (niezapisana) strona znajdowała się na jej początku i na końcu.

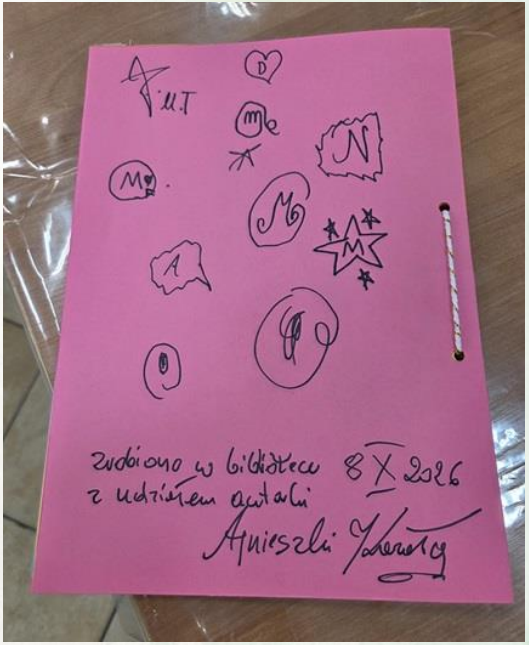

Pierwszą stronę opisujemy tytułem: „Księga dobrych manier”. Ostatnią stronę możemy również ozdobić lub opisać, gdzie i kiedy została stworzona oraz przez kogo.

Ważne: To, że potrafimy rozmawiać o dobrych manierach, nie oznacza wcale, że umiemy je stosować we własnym postepowaniu. Wystarczy odrobina zdenerwowania i cały plan na nic. Warto więc zadbać, by dobre maniery towarzyszyły nam na co dzień.

Książkowa karuzela do kącika czytelniczego

Relacja z zajęć → **TU**

Kilka słów od Autorki pomysłu na warsztat:

Karuzela kojarzy się z zabawą i radością. Kto nie był w wesołym miasteczku lub choćby na podwórkowej karuzeli? Zawrót głowy gwarantowany.

Nie wszyscy jednak lubią tę zabawę. Niektórzy wolą coś spokojniejszego. Kolorowe wirowanie w wyobraźni może wywołać czytanie ciekawych historii.

A gdyby tak stworzyć karuzelę z książkami? Czy poprzez tak pozytywne skojarzenia ma szansę zachęcać do czytania? Mamy nadzieję, że tak!

Postanowiliśmy więc stworzyć taką książkową karuzelę do przedszkola. Zawieszona w kąciku czytelniczym będzie przypominać o tym, że spotkanie z książką jest nie tylko rozwijaniem wyobraźni i poszerzaniem horyzontów, ale również przygodą i wesołą zabawą. Wystarczy dobrać lekturę odpowiednią do wieku słuchaczy lub czytelników.

Taka karuzela w przestrzeni przedszkola czy szkoły będzie świadczyła o zamiłowaniu do książek. Będzie też nietuzinkową ozdobą z niezwykłym przekazem. Do jej wspólnego zrobienia można zachęcić rodziców.

Nasza praca

do zawieszenia w kąciku czytelniczym

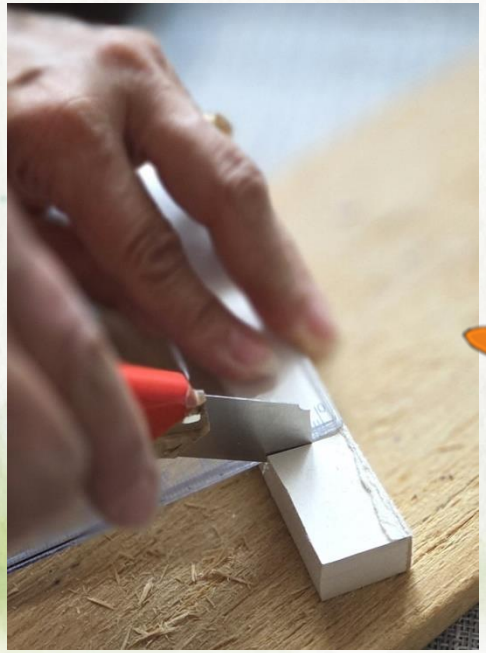
Materiały:

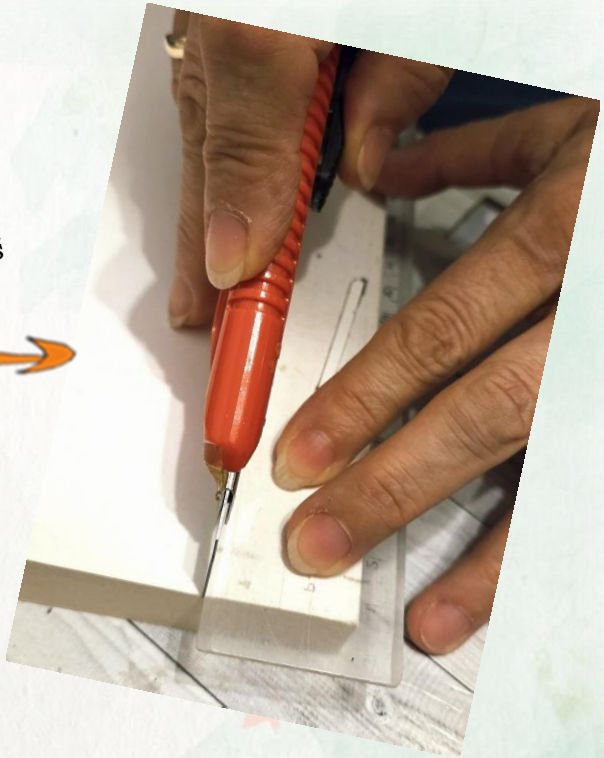
- kółko drewniane lub metalowe,
- karabińczyk od zniszczonej torebki,
- stare książki pocięte na mniejsze,
- sznurek w motku – najlepiej ozdobny (my wybraliśmy błyszczący),
- nożyczki,
- kleje w sztyfcie oraz wikol,
- resztki papierów kolorowych.

Wykonanie:

Najpierw małe książki.

Z egzemplarzy przeznaczonych do utylizacji trzeba zdjąć okładki, a następnie odciąć im grzbiety jakieś 3–4 cm od brzegu.

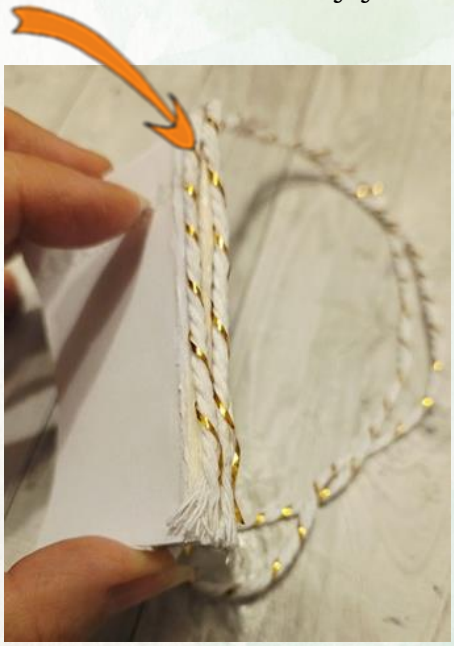

Powstały pasek należy pociąć na mniejsze elementy tak, by powstały miniaturowe książki.
Ważne: To zadanie raczej dla osób dorosłych, bo wiąże się z ryzykiem skaleczenia.

Książki na karuzeli muszą się czegoś trzymać, toteż za pomocą warstwy wikolu przyklejamy im do grzbietów sznureczki. Muszą one być dłuższe (np. ok. 40 cm), złożone na pół i przyklejone tak, by końcówki sznurka zanurzone były w kleju i scalone z grzbietem książki.

Reszta będzie pętelką. Musi być ona na tyle długa, by przeszła przez nią cała książeczka. To pozwoli umocować ją na karuzeli.

Następnie należy wykonać do książeczek kolorowe, wabiące oko okładki. Wnętrza można zapełnić własnymi ilustracjami lub złotymi myślami. W ten sposób powstaną niepowtarzalne miniaturowe woluminy.

Dodatkowo wycinamy piórka z kart książkowych i kolorujemy je, jakby należały do rajskich ptaków. Nasza karuzela będzie dzięki temu radośniejsza.

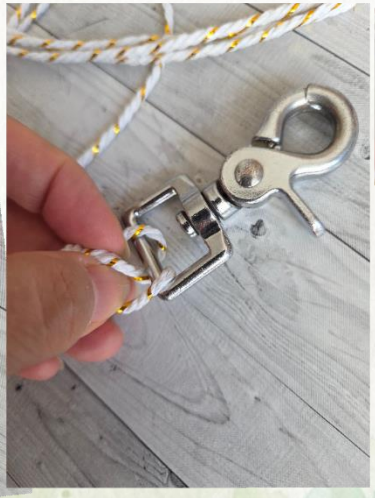

Czas na mechanizm karuzeli.

Koło okręcamy ozdobnym sznurkiem.

Ten sam zdobny sznurek tniemy na 4 równej długości odcinki (np. 100 cm). Następnie składamy wszystkie na pół i kolejno każdy – powstałą pętelką, splotem makramowym – zaczepiamy o korpus karabińczyka.

W ten sposób powstaje nam 8 ramion czaszy karuzeli. Każdy z ośmiu sznureczków przyczepiamy do koła, stabilizując supełkiem. Koniec sznurka (10–20 cm) pozostawiamy poza kołem.

Musimy pamiętać, by odstępy między sznurkami na kole były w miarę równe.
Ważne jest także, by długość wszystkich sznurków pomiędzy karabińczykiem a kołem była jednakowa. Zaczepione na karabińczyku koło musi – po podniesieniu go – zawisnąć poziomo względem podłoża.

Montaż końcowy.

Gdy już mamy gotowy korpus karuzeli, książki i piórka, pozostaje zmontować wszystko w jedną całość.

Piórka przyklejamy do pozostawionych luzem końcówek sznurka z korpusu karuzeli.

Następnie w równych odstępach
splotem makramowym
(przekładając książeczkę przez pętelkę
założoną na koło)
mocujemy książki do karuzeli.

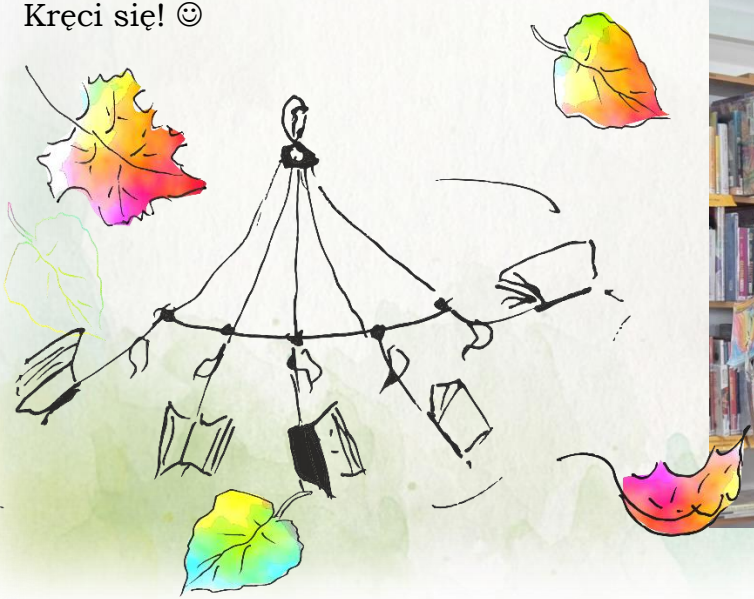

Teraz możemy ostrożnie podnieść i sprawdzić, czy karuzela działa.

Ciekawostka:
Wszyscy uczestnicy naszych zajęć zastanawiali się, czy karuzela naprawdę będzie się kręcić.

I wiecie co?

Kręci się! ☺

Zdjęcie z przestrzeni przedszkolnej:
Marta Rutkowska,
Przedszkole Integracyjne nr 120,
grupa „Pszczółki”

Rekomendowana bibliografia książek dostępnych w Bibliotece Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy poświęconych ekologii i ochronie środowiska

Literatura dla dzieci

Agócs Írisz, *Ogród wujka Marka: Mici ratuje świat*, Konstancin-Jeziorna, No Bell, 2024.

Beaumont Émilie, *Chrońmy naszą planetę*, Ożarów Mazowiecki, Olesiejuk, 2015.

Bednarek Justyna, *Ty też możesz uratować świat: Ekoopowieści z Pietruszkowej Woli*, Katowice, Fundacja ING Dzieciom, 2020.

Benedetto Carola, Ciliento Luciana, *Historie dla dziewczyn i chłopców, którzy chcą uratować świat*, Warszawa, BIS, 2020.

Dziubak Emilia, Saroma-Stępniewska Eliza, Wierzba Iwona, *Draka ekonieboraka*, Poznań, Albus, 2012.

Frączek Agnieszka, *Sprężynek na tropie tajemnic: ekologia*, Warszawa, Wydawnictwo BIS, 2015.

Gmitrzuk Jarosław, *Śmiecio Eko Baja*, Warszawa, La Lola, 2022.

Grabowska Aneta, *Antek i dzikie serce*, Kraków, Skrzat, 2023.

Kamińska Urszula, *Jak być eko, czyli Wiersze o ekologii*, Kraków, Greg, 2017.

Kosmowska Barbara, *Fred: psi ekopatrol*, Łódź, Literatura, 2020.

Kownacka Maria, *Profesor Biedronka kocha przyrodę*, Wrocław, Siedmioróg, 2022.

Kur Małgorzata, *Wielki zielony dom*, Kraków, Skrzat, 2021.

Łoskot-Cichocka Dorota, *Smog w centrum miasta*, Warszawa, HarperCollins Polska, 2020.

Macias Kinga, *Dbam o środowisko: oszczędzam wodę, poznaję ekoznaki, chronię lasy*, Kraków, Skrzat, 2015.

Marcinowski Marek, *Ekoliski: misja ratowania Ziemi*, Kraków, Anatta, 2021.

Mikita Anna, *Bajki w zielonych sukienkach*, Kielce, MAC Edukacja, 2016.

Pałasz Marcin, *Jaś Wiadomy zmienia świat*, Warszawa, Juka, 2016.

Przewoźniak Marcin, *Tadek Odpadek: Sosenkowo*, Warszawa, Wilga, 2023.

Przewoźniak Marcin, *Cześć, Śmieciareczko!*, Warszawa, Wilga, 2023.

Przewoźniak Marcin, *Spotkania i sprzeczki małej Śmieciareczki*, Warszawa, Wilga, 2023.

Przewoźniak Marcin, *Śmieciareczkowa pomoc drogowa*, Warszawa, Wilga, 2023.

Skorupka Izabela, *Gdzieś daleko: bajka eko*, Kielce, Dwukropek.

Stasiak Anna, *Wawryszyn Marta, Misza i Grisza idą do lasu*, Warszawa, Tashka, 2017.

Tkaczyk Lech, *Jak bocian Klekot nauczał zwierzęta ekologii i dbania o wodę*, Wrocław, Astrum, 2022.

Tylman Jakub, *Misja Leona*, Kalisz, Martel, 2021.

Tyszka Agnieszka, *Mania z ulicy Okciej upiększa świat*, Warszawa, Nasza Księgarnia, 2022.

Wojciechowska Sylwia, *Ekomisja*, Warszawa, Edgard, 2020.

Zaręba Justyna, *Znalezisko-wysypisko*, Łódź, Studio Koloru, 2020.

Literatura dla młodzieży

Anderson Megan i in., *Zero Waste – napraw, oddaj, wykorzystaj, żeby Ziemia była czysta*, Łódź, Studio Koloru, 2022.

Butterfield Moira, *Sekretne życie drzew*, Kielce, Jedność, 2023.

Casals Anna, *Ferri Paolo, Opowieści o tym, jak uratować planetę*, Warszawa, ToTamto, 2022.

Gifford Clive, *My, strażnicy planety*, Kielce, Jedność, 2020.

Horst Jørn Lier, Sandnes Hans Jørgen, *Operacja Czarny Las*, Poznań, Media Rodzina, 2020.

ter Horst Marc, *Palmy na biegunie północnym*, Warszawa, Nasza Księgarnia, 2020.

Ignotofsky Rachel, *Wspaniała planeta Ziemia i jej przyroda*, Warszawa, Egmont, 2019.

Janiszewski Boguś, *Śmieci*, Poznań, Publicat, 2021.

Janiszewski Boguś, *Świat do remontu*, Poznań, Publicat, 2023.

Jiménez Núria, *Fuj! Jak mniej śmiecić*, Poznań, Biobooks, 2010.

Jiménez Núria, *Plusk! Jak oszczędzać wodę*, Poznań, Biobooks, 2010.

Jiménez Núria, *Uff! Jak dbać o powietrze*, Poznań, Biobooks, 2010.

Kim Eun-Ju, *Plastik fantastik?*, Warszawa, Babaryba, 2019.

Kington Emily, *Ekosztuka z niby-śmieci*, Kielce, Jedność, 2024.

Kokurewicz Dorota, *Ekologia: atlas ilustrowany*, Wrocław, Europa, 2010.

Łabno Grażyna, *Ekologia: ilustrowana encyklopedia*, Wrocław, Europa, 2010.

Maciak Magda, *Ekologia bez tajemnic*, Konin, Ibis, 2020.

Majcher Sylwia, *Jestem eko: ja też mogę uratować świat!*, Warszawa, Wilga, 2021.

Mortimer Helen, Trapanese Cristina, *Nasz świat*, Warszawa, Słowne Młode, 2022.

Pankhurst Kate, *Nadzwyczajnie wspaniałe kobiety, które ratowały planetę*, Warszawa, K.E. Liber, 2020.

Reeves Hubert, *Po co nam oceany?*, Katowice, Debit, 2022.

Reeves Hubert, *Po co nam bioróżnorodność?*, Katowice, Debit, 2022.

Samojlik Tomasz, *Poradnik młodych ratowników Ziemi*, Warszawa, PWN, 2021.

Sekaninová Štěpánka, Cenkl Jakub, *Dbaj o naturę i zostań królem!*, Kielce, Jupi Jo!, 2023.

Sharif-Draper Maryam, *Zmiany klimatyczne*, Kraków, Lingea, 2021.

Woldańska-Płocińska Ola, *Śmieciogród: zero waste*, Poznań, Papilon, 2019.

Zommer Yuval, *Dzikość*, Warszawa, Dwukropek, 2024.

Zeitoun Charline, *Ekologia, energia odnawialna, ocieplenie klimatu, recykling*, Warszawa, Arkady, 2014.

Literatura dla dorosłych

Budniak Alina, *Edukacja społeczno-przyrodnicza dzieci w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym*, Kraków, Impuls, 2012.

Budziszewska Magdalena (red.), *Klimatyczne ABC*, Warszawa, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2023.

Byrka Katarzyna, *Łańcuchowe zmiany zachowań w kontekście ochrony środowiska i promocji zdrowia*, Warszawa, PWN, 2015.

Cowie Jonathan, *Zmiany klimatyczne: przyczyny, przebieg i skutki dla człowieka*, Warszawa, WUW, 2009.

Dobrzańska Bożena, Dobrzański Grzegorz, Kiełczewski Dariusz, *Ochrona środowiska przyrodniczego*, Warszawa, PWN, 2012.

Dorociński Marcin, *Na ratunek: rozmowy o zwierzętach, naturze i przyszłości naszej planety*, Kraków, Znak Litera Nova, 2019.

Dziawgo Leszek, *Zielony rynek finansowy*, Warszawa, PWE, 2010.

Foer Jonathan Safran, *Klimat to my: ratowanie planety zaczyna się przy śniadaniu*, Warszawa, Krytyka Polityczna, 2020.

Goleman Daniel, *Inteligencja ekologiczna*, Poznań, Rebis, 2009.

Janka Ryszard Marian, *Zanieczyszczenia pyłowe i gazowe*, Warszawa, PWN, 2014.

Jeżowski Piotr (red.), *Ekonomiczne problemy ochrony środowiska i rozwoju zrównoważonego w XXI wieku*, Warszawa, SGH, 2007.

Klugmann-Radziemska Ewa (red.), *Energetyka i ochrona środowiska*, Warszawa, PWN, 2023.

Knaflewska Joanna, *Ekologia i ochrona środowiska*, Poznań, Publicat, 2005.

Kopczewski Marian (red.), *Ratownictwo i ochrona środowiska na obszarach śródlądowych*, Poznań, Wydawnictwo WSB, 2014.

Kozioł Ewa, *Eko w wielkim mieście*, czyli klika kroków do szczęśliwego życia, Warszawa, Burda Media Polska, 2018.

Mackenzie A., Ball A.S., Virdee S.R. *Ekologia*, Warszawa, PWN, 2002.

Poskrobko Bazyli, *Poskrobko Tomasz, Zarządzanie środowiskiem w Polsce*, Warszawa, PWE, 2012.

Rusin Kinga, *Jak zdrowo i pięknie żyć, czyli Ekoporadnik*, Warszawa, Burda Publishing Polska, 2016.

Simonienko Katarzyna (red.), *Ekopsychiatria: jak bliskość natury wspiera naszą psychikę*, Gliwice, Sensus, 2024.

Sobczyk Wiktoria (red.), *Wybrane zagadnienia ochrony i inżynierii środowiska*, Kraków, AGH, 2014.

Szpura Areta, *Jak uratować świat?*, Warszawa, W.A.B., 2019.

Tuszyńska Ligia, *Edukacja ekologiczna dla nauczycieli i studentów*, Warszawa, WSP TWT, 2006.

Wohlleben Peter, *Dotknij, poczuj, zobacz: fenomen relacji człowieka z naturą*, Kraków, Otwarte, 2019.

Zaręba Dominika, *Ekoturystyka*, Warszawa, PWN, 2013.

Rekomendowana bibliografia książek dostępnych w Bibliotece Publicznej w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy poświęconych projektom DIY, kreatywnego i powtórnego wykorzystania zasobów – recyklingowi i upcyklingowi

Literatura dla dzieci

Cholewińska-Szkolik, Aniela, *Wszystko co można zrobić z papieru*, Zielona Sowa, 2010.

Kędzior, Ewa, *Akademia przyrody: zrób to sam*, Martel Wydawnictwo i Dystrybucja Książek, 2014.

Lynn, Sara; James, Diane, *Umiem to zrobić: malowanie, zabawa papierem, ozdoby, maskotki, maski, przepisy kulinarne*, Podsiedlik-Raniowski i Spółka, 1999.

Pieper, Anne, *Księga pomysłów*, Oficyna Wydawnicza Delta W-Z, 2006.

Pękala, Piotr; Foltyniak, Magdalena, *Fajne rzeczy z niefajnych śmieci*, Wydawnictwo Dragon, 2018.

Szymańska, Maria, *DIY zrób to sama*, Egmont, 2018.

Literatura dla młodzieży

Mazza, Irene, *Ekostroje z niby-śmieci : na bal kostiumowy, na występy w przedszkolu i w szkole, na dziecięce uroczystości*, Jedność, 2015.

Owen, Cheryl, *Papierowe fantazje*, Wydawnictwo R. Kluszczyński, 1994.

Szmydt, Elżbieta, *Papieroplastyka w szkole i w domu. Cz. 1*, BIS, 2012.

Szmydt, Elżbieta, *Papieroplastyka w szkole i w domu. Cz. 2*, BIS, 2018.

Świąder-Dąbrowa, Joanna, *Kolaż dla początkujących*, Bauer-Weltbild Media, 2006.

Literatura dla dorosłych

Auenhammer, Gerlinde; Dawidowski, Marion; Diepolder, Annette; Kipp, Angelika, *Naturalne dekoracje*, Jedność, 2016.

Hiebert, Helen, *Światło i papier: 15 niepowtarzalnych projektów papierowych abażurów, lampionów, latarenek i parawanów*, Klub dla Ciebie, 2004.

praca zbiorowa, *Cuda z papieru: kwiaty, ozdoby stołu, lampy, wazony, kartki, dekoracje okien*, Klub dla Ciebie-Bauer-Weltbild Media, 2008.

Copyright © by Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy

Warszawa 2026

Autorzy projektu:
Grażyna Strzelczak-Batkowska, Katarzyna Przybysz-Mendyk

Autorka pomysłów na warsztaty „Drugie życie książki”:
Agnieszka Kazała

Redakcja e-booka: Agnieszka Kazała

Korekta e-booka: Piotr Drozdowicz, Grażyna Strzelczak-Batkowska,
Adrianna Szymańska-Zacheja

Opracowanie graficzne plakatów do projektu:
Adrianna Szymańska-Zacheja

Zdjęcia etapów prac i opracowanie graficzne e-booka:
Agnieszka Kazała

Zdjęcia z zajęć do kolażu i na stronę biblioteki:
Adrianna Szymańska-Zacheja, Piotr Drozdowicz,
Katarzyna Matuszewska, Małgorzata Barszczewska-Wiśnioch,
Monika Piotrowska, Jan Jeż, Agnieszka Królak,
Katarzyna Przybysz-Mendyk

Zdjęcia prac wspólnych z przestrzeni przedszkolnej:
Sylwia Gumińska, Marzena Kamola, Marta Rutkowska

Wydanie I, Warszawa 2026

ISBN: 978-83-67475-15-0

Egzemplarz bezpłatny
udostępniony na zasadach
wolnej licencji CC BY-SA

